

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
EU-oikeus ja tietosuoja

Muistio

30.12.2022

Lausuntotiivistelmä

Yleistä

Yhteensä 18 tahoa vastasi lausuntopyyntöön. Näistä osalla ei ollut asiassa lausuttavaa (valtiovarainministeriö, sisäministeriö, Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Rikosseuraamuslaitos, Eduskunnan oikeusasiamies ja Maahanmuuttovirasto).

Yleisesti lausunnonantajat tukivat lainvalmistelun käynnistämistä Syyttäjälaitoksesta annetun lain muuttamiseksi. Yksikään lausunnonantaja ei katsonut, että tarkoituksenmukaisempaa olisi valmistella erillislaki. Osassa lausuntoja kiinnitettiin huomiota tarpeeseen tarkastella samanaikaisesti Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta annettua lakia. Lisäksi erityisesti Syyttäjäyhdistys ja Syyttäjälaitos pitivät tarpeellisena henkilötietojen luovuttamista koskevan sääntelyn tarkastelua.

Lausunnoissa esiin nostetut näkökohdat

Asianajajaliitto yhtyy muistiossa esitettyihin ongelmakohtiin ja katsoo, että tarve sääntelylle on olemassa. Se katsoo, että rekisteröidyn suoja toteutuu nykyisin huonosti ja kiinnittää erityisesti huomiota ongelmiin tietojen siirrossa rekisterien välillä.

Apulaistietosuojavaltuutettu kannattaa lainvalmistelun aloittamista arviomuistion pohjalta ja pyytää tilaisuutta lausua asiasta valmistelun myöhemmissä vaiheissa. Hän kiinnittää lausunnossaan huomiota erityisesti käsiteltävien henkilötietojen luonteeseen ja eräisiin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin näkökohtiin. Lausunnossa katsotaan, että jatkovalmistelussa on tarkemmin arvioitava miten asiakirjapohjainen sääntely (julkisuuslaki) ja automaattinen henkilötietojen käsittely tai rekisteripohjainen sääntely (rikosasioden tietosuojalaki) yhteensovitetaan siten, että sääntelyssä voitaisiin ennakoida ja

ratkaista mahdolliset päällekkäiset, jopa erisuuntaiset soveltamistilanteet (viranomaistoiminnan julkisuus/yksilön oikeudet ja vapaudet).

Apulaistietosuojavaltuutetun lausunnossa kiinnitetään huomiota myös rekisterinpitoa koskeviin näkökohtiin. Lausunnossa korostetaan sitä, että arvioitaessa rekisterinpitäjyyttä tai mahdollista yhteisrekisterinpitäjyyttä, kyse on toiminnallisesta käsitteestä. Kun rekisterinpitäjät tai yhteisrekisteripitäjät ovat selvillä, on yksilöitävä käsittelijätahot eli ne, jotka käsittelevät henkilötietojen rekisterinpitäjien lukuun. Niiltä osin kuin yhteisrekisterinpitäjyys voisi tulla kyseeseen, on perusteltua tarkastella rekisterinpitäjän tehtävien ja vastuun jakoa samalla kaikkien osapuolten kannalta. Olennaista on lausunnon mukaan se, että viime kädessä rekisterinpitäjä(t) tai yhteisrekisterinpitäjät tekevät lainsäädännön puitteissa käsittelyn tarkoituksia ja olennaisiin keinoihin liittyvät päätökset ja myös vastaavat niistä.

Juristiliitto (Suomen lakimiesliitto ry) pitää kannatettavana Syyttäjälaitoksessa tapahtuvaa henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön täsmentämistä arviomuistion esityksen mukaisesti. Se pitää tarkoituksenmukaisempana sisällöllisten säännösten osalta Syyttäjälaitoksesta annetun lain ja rekisterinpitäjää koskevien säännösten osalta tietovarantolain täydentämistä. Lisäsääntelyä laadittaessa on tärkeää huomata erityisesti vaatimukset sääntelyn tarkkarajaisuudesta, kattavuudesta ja täsmällisyydestä. Juristiliitto katsoo myös, että muutoksia valmistellessa on tärkeää tarkastella muun muassa säännöksiä, jotka koskevat rikosasioihin liittyvien tietojen luovuttamista sekä säännöksiä, jotka koskevat henkilötietojen käsittelyä sellaisessa syyttäjän toiminnassa, joka ei liity syyteharkintaan tai muuhun rikosten käsittelyyn.

Oikeusrekisterikeskus kiinnittää lausunnossaan huomiota syyttäjien tiedonsaantioikeuksiin ja rekisterinpitoa koskeviin kysymyksiin. Se ei ole havainnut toiminnassaan muutostarpeita syyttäjien tiedonsaantioikeuksien osalta. Oikeusrekisterikeskus ei pidä perusteltuna laajentaa Oikeusrekisterikeskuksen oikeutta tietojen luovuttamiseen koskemaan Syyttäjälaitoksen diaaritietoja, eikä tietovarantolain täydentämistä tältä osin. Oikeusrekisterikeskus pitää kuitenkin kannatettavana Syyttäjälaitoksen henkilötietojen rekisterinpitoon liittyvän lainsäädännön tarkastelua. Muistiossa esitettyjä toteutustapoja on syytä arvioida jatkovalmistelussa tarkemmin niin, että henkilötietojen käsittelystä Syyttäjälaitoksessa syntyy yhtenäinen ja johdonmukainen kokonaisuus.

Poliisihallitus pitää kannatettavana arviomuistiossa esitettyä tavoitetta täsmentää henkilötietojen käsittelyä Syyttäjälaitoksessa. Henkilötietojen suojan riittävän toteutumisen kannalta on tärkeää, että tietosuojasääntely on selkeää ja tarkkarajaista ja henkilötietojen käsittelystä säädetään rikosasioiden tietosuojalain yleissääntelyä kattavammalla tasolla. Siltä osin kuin jatkovalmistelussa ehdotettavalla sääntelyllä katsotaan olevan vaikutuksia poliisin toimintaan tai asiankäsittelyyn, Poliisihallitus pitää tärkeänä poliisin mahdollisuutta olla mukana asian valmistelussa.

Puolustusministeriö on tutustunut muistioon ja pääesikunnasta saadun lausunnon mukaan sillä ei nähdä olevan vaikutuksia Puolustusvoimissa suoritettuihin esitutkintoihin.

Tuomioistuinvirasto kannattaa ajatusta siitä, että arviointimuistiossa esitetyllä tavalla Syyttäjälaitoksen osalta arvioidaan erityissääntelyn tarve suhteessa niin kutsuttuun rikosasioiden tietosuojalakiin. Syyttäjälaitosta koskevien säännösten ohella keskeinen selkeytystarve linkittyy Tuomioistuinviraston näkemyksen mukaan erityisesti lakiin oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta (955/2020). Selkeytyksen tarve liittyy lausunnon mukaan myös käyttötarkoitussidonnaisuuteen (rikosasioiden tietosuojalain 5 §). Lausunnossa kiinnitetään huomiota siihen, että ensisijaisessa käyttötarkoituksessa sekä Syyttäjälaitos että yleiset tuomioistuimet käyttävät AIPA-tietojärjestelmää lainkäyttötehtävien toteuttamiseen. Tämän lisäksi rikosasioiden yhteydessä syntyvään tietoon kohdistuu lukuisia niin sanottuja toissijaisia käyttötarkoituksia. Tuomioistuinvirasto katsoo, että myös säilytysaikaan liittyvät säännökset olisi hyvä täsmentää tarpeelliselta osin lainsäädännön tasolla, erityisesti silloin, kun kysymys on rikosasiaan liittyvästä henkilötietojen käsittelystä niin ensisijaisessa kuin toissijaisessa käyttötarkoituksessa. (Lausunto sisältää lisäksi muita arviomuistion ulkopuolisia asioita koskevia huomioita.)

Suomen Syyttäjähdistys ry yhtyy lainsäädännön täsmennystarpeeseen. Se pitää järkevämpänä vaihtoehtona sitä, että lisäsääntely tehtäisiin lisäämällä Syyttäjälaitoslakiin sisällölliset säännökset ja tietovarantolakiin säännökset rekisterinpitäjästä. Syyttäjähdistyksen näkemyksen mukaan erillistä lakia ei ole tarvetta säätää. Se katsoo, että lainmuutoksia valmisteltaessa olisi lisäksi syytä tarkastella tietojen luovuttamista koskevia säännöksiä. Julkisuuslain 29 § 1 mom. 4 kohta ei Syyttäjähdistyksen näkemyksen mukaan aina sovellu riittävän täsmällisesti esimerkiksi syyttäjän toimiessa tutkinnanjohtajana ns. poliisirikoksissa. Samoin tarvetta olisi täsmentää sääntelyä henkilötietojen käsittelystä muussa kuin syyteharkinnassa ja muussa rikokseen liittyvässä syyttäjän toiminnassa.

Oikeuskanslerinvirasto yhtyy tarpeeseen täydentää syyttäjien henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä. Sääntelyn toteuttamistavan kannalta olennaista on, että säännökset ovat muistiossa todetuin tavoin riittävän selkeitä, läpinäkyviä ja yksityiskohtaisia ja että ne toteuttavat riittävän henkilötietojen suojan.

Verohallinto pitää kannatettavana arviomuistiossa esitettyä tavoitetta täsmentää henkilötietojen käsittelyä rikosasioissa koskevaa lainsäädäntöä.

Suomen tuomariliitto ry pitää tärkeänä sitä, että lainsäädäntö on laadittu läpinäkyväksi, selväksi ja yksiselitteiseksi. Lainsäädännön tulee olla tarkkarajaista ja ymmärrettävää sen soveltajalle ja ulkopuoliselle tarkastelijalle. Tuomariliiton mukaan tällä hetkellä tilanne koetaan rikosasioiden tietosuoja koskevan sääntelyn osalta puutteelliseksi lainsoveltajan näkökulmasta. Tuomariliitto korostaa, että asian jatkovalmistelussa on kiinnitettävä riittävää huomiota myös lainsoveltajien havaitsemiin tosiasiallisiin

puutteisiin säädösten selkeydessä ja ymmärrettävyydessä eikä ainoastaan siihen, että lainsäädäntöä korjataan vastaamaan tietosuojasääntelyn vähimmäistasoa.

Syyttäjälaitos toteaa, että se on ollut mukana määrittelemässä tarvetta henkilötietojen käsittelyn erityissääntelylle. Se puoltaa arviomuistiossa esitettyjä tarkennuksia koskien henkilötietojen käsittelyä ja erityisesti rekisterinpitoa koskevaa sääntelymallia. Esitettyjen toteutustapavaihtoehtojen osalta Syyttäjälaitos pitää tarkoituksenmukaisimpana nykyisen lainsäädännön täydentämistä erityissäännöksillä. Se kiinnittää lausunnossaan yksityiskohtaisesti huomiota puutteisiin, joita se on havainnut toimintansa yhteydessä siltä osin kuin on kyse henkilötietojen luovuttamisesta journalistisiin tarkoituksiin.